

2018-050

Archeologienota Merelbeke Gontrode Heirweg

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

19-4-2018

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Merelbeke Gontrode Heirweg (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied is 4528m² groot, min of meer trapeziumvormig en gelegen ten zuidwesten van de Gontrode Heirweg. Aan de straatzijde zijn gebouwen in een L-vormige configuratie aanwezig; het betreft een hoevegebouw, dwars op de straat, met een schuur evenwijdig aan de straat en enkele bijgebouwtjes. Naar de straat op is een kleine tuin met een grasperk, enkele struiken en bomen en een vijvertje aanwezig. De hoeve en de schuur zijn vanuit de Gontrode Heirweg te bereiken via een met steenslag verharde oprit. De achterzijde van het perceel is braakliggend.

De Gontrode Heirweg is een oude handelsweg tussen Gent en het zuiden van Vlaanderen. In de middeleeuwen ontwikkelden zich langsheen deze weg meerdere landbouwuitbatingen. Het plangebied is eind 18de eeuw reeds bebouwd en bevindt zich dan aan de zuidrand van een bosareaal. Die bebouwing wordt in de tweede helft van de 19de eeuw vervangen door de huidige hoeve. In de gebouwen vestigde zich een bloemist, die de achterzijde van het plangebied in de loop van de 20ste eeuw met serres bebouwde. Het plangebied bevindt zich op de oostelijke flank van de uitloper van een noordwest-zuidoost georiënteerde heuvelrug. Het terrein helt licht af naar het oosten en het zuiden. Het bevindt zich op een matig droge zandbodem met verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont. In de omgeving zijn een aantal archeologische sites gekend, maar de meeste zijn indicatoren die duiden op middeleeuwse sites in de buurt, die echter niet archeologisch onderzocht zijn. Enkele onderzoeken ten westen van het plangebied hebben wel al het potentieel betreffende sites uit de metaaltijden en de Romeinse periode aangetoond. De ligging langsheen de oude Gontrode Heirweg scheidt ook een zekere verwachting wat betreft landelijke middeleeuwse bewoning. Eind 18de eeuw wordt reeds bewoning aangegeven op het kaartmateriaal, mogelijk gaat deze terug op een oudere menselijke aanwezigheid. In situ bewaarde steentijdartefactensites worden niet verwacht op deze gronden. De archeologische verwachting betreft sites met grondsporen, gaande van de neolithicum tot de nieuwe tijden.

Het terrein zal verkaveld worden in 10 loten. Centraal wordt een T-vormige wegenis aangelegd die aansluit op de Gontrode Heirweg. Langs deze wegenis worden aan de zuidelijke zijde 4 eengezinswoningen en 1 blok voor 6 sociale wooneenheden voorzien. Aan de westzijde worden 5 eengezinswoningen voorzien. Bij elke woning en bij het woonblok wordt een tuin aangelegd. Ten noorden van de wegenis wordt een groenzone ingericht, en een parkeerruimte. Ook in het zuidoostelijke hoek van het plangebied worden parkeerplaatsen voorzien, en een gemeenschappelijke fietsstalling. Er kan vanuit gegaan worden dat de bodem van het totale plangebied ernstig verstoord zal worden: de voorafgaande sloop van het gebouw, het rooien van de struiken en bomen in de voortuin, het bouwrijp maken van de percelen, allerhande werfverkeer, het aanleggen van wegenis, nutsvoorzieningen en -leidingen, het optrekken van de woningen en het

woonblok, de omgevingsaanleg en het inrichten van de tuinen en groenzones kent een diepe impact in de bodem en kan nefast zijn voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites.

Het plangebied kent een bepaalde archeologische verwachting voor wat betreft sites met grondsporen, maar op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet aangetoond worden. De impact van de voormalige serres op de ondergrond zal eerder beperkt zijn; recent proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in Oostakker op een soortgelijke site heeft aangetoond dat de verstoring van de serregebouwen eerder oppervlakkig is en geen invloed heeft op het archeologisch bodemarchief. Ook de verstoring veroorzaakt door de huidige gebouwen kan als oppervlakkig omschreven worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren betreffende menselijke aanwezigheid in deze regio tussen Merelbeke en Melle, waar nog maar weinig gravend archeologisch onderzoek is gebeurd. De kosten-baten analyse zal hierdoor positief uitvallen. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren. Dit verder vooronderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, aangezien de gronden pas worden verkaveld onder opschortende voorwaarde van het verkrijgen van een vergunning. Tevens dienen eerst de gebouwen afgebroken te zijn eer het verder vooronderzoek van start kan gaan.

Gezien de aard van de site en het archeologisch verwachtingspatroon is een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven noodzakelijk. Ook naar kosten-baten analyse is deze onderzoeksmethode te prefereren. Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden hieronder voorgesteld.

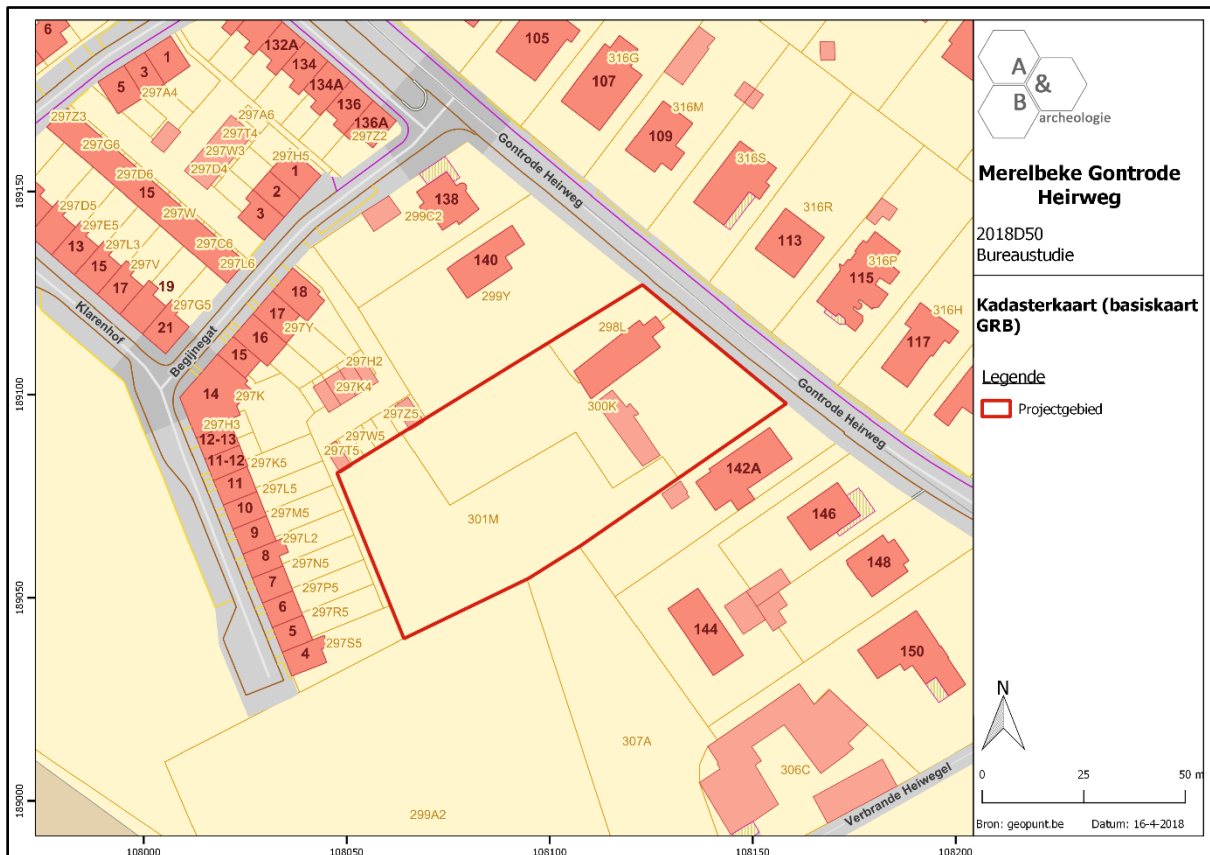
2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Merelbeke Gontrode Heirweg 142

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 108047,61 en Y: 189039,94; X: 108158,29 en Y: 189127,04

Kadastergegevens: Merelbeke, afdeling 1, sectie A, percelen 298L, 300K, 301M

Het plangebied is 4528m² groot en komt volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek.

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van de onderzoeken is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Zijn er sporen terug te vinden van de 18de-eeuwse hoeve en/of eventuele oudere voorlopers van de huidige gebouwen?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dient te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Randvoorwaarden

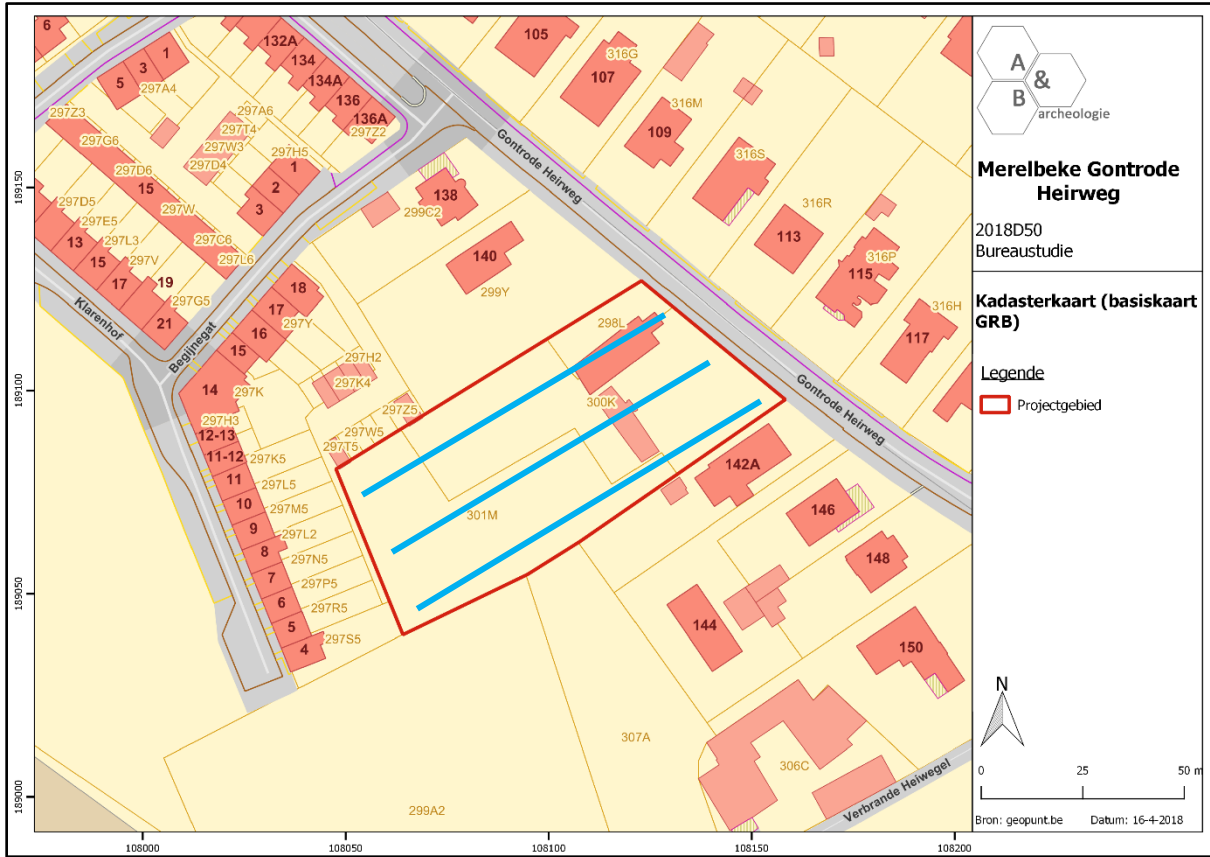
Het verder vooronderzoek kan pas aanvatten na de sloop van de huidige bebouwing en het rooien van de bomen. Hierbij is het van belang dat de bodemingrepen tot een minimum beperkt blijven en dat er bvb. geen funderingen en boomstronken uitgetrokken worden. Op die manier wordt vermeden dat er ongedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd wordt. De huidige vloeren mogen uitgedroogd worden, eventuele oudere vloerniveaus eronder niet. De afbraak van de gebouwen gebeurt tot op maaiveld niveau, eventuele kelders worden niet uitgedroogd voorafgaand het verder vooronderzoek. Bij het rooien van de bomen blijven de stronken staan, deze worden ook niet uitgedroogd. Al deze zaken kunnen pas verwijderd worden indien het vooronderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is, of – indien er wel een site aanwezig is – tijdens/na een eventuele opgraving van het terrein.

- Proefsleuvenonderzoek

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en mee georiënteerd met lengterichting van het perceel, dwars op de helling. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10%, oftewel ca. 453m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 113m², door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 566m² onderzocht wordt.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

- Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.